

Дундговь аймаг дахь
Төрийн аудитын газар

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАН

“ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН 2023 ОНЫ
НЭГТГЭСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ”-Д ХИЙСЭН
ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫН ДЭД ТАЙЛАНГИЙН
ХУРААНГУЙ ТАЙЛАН

АУДИТЫН КОД: /ДУА-2024/01/НА-СТА-ТЕЗ/

Дундговь дахь Төрийн аудитын газрын
дарга, тэргүүлэх аудитор Р.Мөнхтогтох
Утас: 70592439

Аудитын менежер: Х.Наранцацрал

Цахим хаяг: dundgovi@audit.gov.mn

Ахлах аудитор Д.Ихбаяр

Аудитор Ж.Угтахбаяр Д.Должинсүрэн

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт
мэдээллийг дараах хаягаар авна уу. Цахим
хуудас: www.audit.mn

“ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН 2023 ОНЫ НЭГТГЭСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ”-Д ХИЙСЭН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫН ХУРААНГУЙ ТАЙЛАН

Огноо: 2024.05.16

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

Аудитын код:	ДУА-2024/1/НА-СТА-ТЕЗ	Шалгагдсан байгууллага, нэгжийн нэр:	ТЕЗ-ийн харьяа байгууллагууд
Аудитын нэр:	“ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН 2023 ОНЫ НЭГТГЭСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ”		
Аудит хийсэн бүтцийн нэгжийн нэр:	Дундговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар	Аудит хийсэн баг, албан тушаалтан:	Аудитын 1-р нэгж Ахлах аудитор Д.Ихбаяр, аудитор Ж.Угтахбаяр, Д.Должинсүрэн

Хоёр. Аудитын үр дүн:

2.1 Аудитын зорилго, хамрах хүрээ:

Дундговь аймгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2023 оны төсвийн гүйцэтгэлийн хэрэгжилтийг шалган, дүгнэлт гаргаж холбогдох албан тушаалтнуудад танилцуулахад аудитын зорилт чиглэгдсэн.

Уг зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэсэн. Үүнд:

- Орон нутгийн төсвийн орлогыг бодитой төлөвлөж, бүрэн төвлөрүүлсэн эсэх;
- Орон нутгийн төсвийн зарлагыг бодитой төлөвлөж, хууль, журмын дагуу зарцуулсан эсэх;
- Аймгийн Засаг даргын хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн зорилтот түвшинд хүрсэн эсэх.

Аудитыг “Дундговь аймгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2023 оны нэгтгэсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, 15 сумын төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, татварын мэдээ, хяналт шинжилгээ үнэлгээний тайлан, аймгийн болон сумдын орон нутгийн хөрөнгө оруулалт, орон нутгийн хөгжлийн санг хамруулан, Аудитын олон улсын стандарт, гарын авлага, арга зүй, холбогдох бусад эрх зүйн актуудад тулгуурлан аудитыг гүйцэтгэсэн.

Аудитыг АДБОУБ (INTOSAI)-ын Стандартын хорооноос баталсан АДБОУС-100, АДБОУС-300, АДБОУС-3000-д нийцүүлэн баталсан Монгол Улсын Төрийн аудитын стандарт MNS 6817-1:2020

“Төрийн аудит. Тулгуур зарчим”, MNS 6817-5:2020 “Төрийн аудит. Гүйцэтгэлийн аудитын тулгуур зарчим”, MNS 6817-7:2020 “Төрийн аудит. Гүйцэтгэлийн аудит”, MNS 6817-8:2020 “Төрийн аудит. Нийцлийн аудит”-ын стандартад заасан зарчим, арга зүйд нийцүүлэн, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам (2020 он), Гүйцэтгэлийн аудитын заавар, аргачлал (2021 он)-ын дагуу холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа, тодруулга болон судалгаа авах зэрэг арга зүйг ашиглан аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулсан.

2. Аудитын дүн: Бүлэг 1.

А. Хариулт 1: Орон нутгийн төсвийн орлогыг тодотголоор 56,897.8 сая төгрөг болгон баталснаас, гүйцэтгэлээр 62,545.7 сая төгрөг төвлөрч, 9.9 хувиар давсан нь татварын болон татварын бус орлого нийт дүнгээр 137.8 хувиар давж биелсэнтэй холбоотой байна.

А.1. Төсвийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасны дагуу аймгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагч 2023 оны төсвийн төслийг удирдамжид заасан зарчмын хүрээнд орон нутгийн төсвийн суурь орлогыг 18 нэр төрлөөр нийт 7,338.1 сая төгрөгөөр боловсруулж, тус хуулийн 8.4.3¹-д заасны дагуу Сангийн яаманд хүргүүлжээ. Сангийн яам 2023 оны төсвийн жилийн суурь орлогыг 1,221.4 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 8,559.5 сая төгрөг болгон хянасан байна.

Аймаг, сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023 оны төсөв батлах тухай тогтоолоор төсвийн эх үүсвэрийг 46,457.6 сая төгрөгөөр баталсныг 2023 оны 06 дугаар сард 56,897.8 сая төгрөг болгон 10,440.2 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн тодотгосон байна.

Төрийн албан хаагчийн цалин, хөлсийг 2023 оны 07 сараас нэмэгдүүлэх болсонтой холбоотой улсын төсвөөс санхүүжих орлогыг 4,892.6 сая төгрөгөөр, орон нутгийн төсвөөс санхүүжих орлогын төлөвлөгөөг 5,547.6 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлж баталсан байна. Сангийн яам төсвийн орлогыг 8,559.5 сая төгрөгөөр хянасныг аймаг, сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар 7,006.9 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн баталжээ.

А.2. Аймаг, сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тогтоолоор нийт урсгал орлогыг 15,566.4 сая төгрөгөөр төвлөрүүлэхээр төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 21,453.0 сая төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлж, 37.8 хувь буюу 5,886.6 сая төгрөгөөр давуулан биелүүлсэн байна.

Татварын орлогын төлөвлөгөө нийт 7,880.3 сая төгрөгөөр давж биелснээс материаллаг хэмжээгээр давж биелсэн дараах 5 нэр төрлийн орлого байна. Үүнд:

- Цалин, хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлого
- Хөрөнгө борлуулсны орлогын татвар
- ААНБ-ын орлогын албан татвар
- Газрын төлбөрийн орлого
- Дуудлага худалдаа сонгон шалгаруулалтын

Дараах 5 нэр төрлийн орлого материаллаг дүнгээр тасарсан байна. Үүнд:

- Үйл ажиллагааны орлогын
- Малын тоо толгойн албан
- Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого
- Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого
- Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөрийн орлого

¹ “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч жилийн төсвийн саналаа жил бүрийн 8 дугаар сарын 15-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх”

Харин татварын бус орлогын төлөвлөгөөг 4,223.4 сая төгрөгөөр төвлөрүүлэхээр төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 2,229.7 сая төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлж, 47.2 хувь буюу 1,993.7 сая төгрөгөөр тасалсан байна.

Мөн орлогыг нэр төрлөөр авч үзэхэд үйл ажиллагааны орлого, малын тоо толгойн албан татвар, улсын тэмдэгтийн хураамж, байгалийн нөөц ашигласны татвар, ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр, түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөр, хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж орлогууд тасарчээ.

Иймд татварын болон татварын бус орлогыг төлөвлөхдөө тайлант оны онцлог, эдийн засгийн нөхцөл байдлын өөрчлөлт, өмнөх оны гүйцэтгэлд дүн шинжилгээ хийж батлуулах, орлогыг нэр төрлөөр төвлөрүүлэх арга хэмжээ авч ажиллах талаар сумдын 2023 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн аудитаар Засаг дарга нарт зөрчлийг арилгах хугацаатай албан шаардлага, зөвлөмжүүдийг тус тус хүргүүлсэн.

Орлогын төлөвлөгөө материаллаг дүнгээр тасалсан ч, биелэх боломжтой дараах 2 нэр төрлийн орлогууд байна. Үүнд:

- Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөрийн орлого
- Малын тоо толгойн албан татварын орлого

Иймд аймгийн Засаг даргаас түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд² заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд шаардлагатай сумдад тусгай зөвшөөрөл олгох, зөвшөөрөл бүхий аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагааг хянах, тогтмолжуулах ажлыг зохион байгуулах, сумдад малын тоо толгойн албан татварын хэмжээг бэлчээрийн даацтай уялдуулан тогтоож, орлогыг төлөвлөн, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах шаардлагатай байна.

Б. Хариулт 2: Төсвийн нийт зардлыг төлөвлөж, зарцуулахдаа сангийн яамнаас өгсөн чиглэл, төрийн аудитын байгууллагын зарим санал, дүгнэлтийг харгалзан үздэггүй, төрийн хэмнэлтийн тухай хууль, төсвийн тухай хуулийн зарим заалтыг хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой байна.

Б.1. Сангийн яам Дундговь аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2023 төсвийн төслийн урсгал зардлыг 11.7 хувиар, хөрөнгийн зардлыг 88.7 хувиар тус тус бууруулан хянасан байна.

Урсгал зардлаас аймаг болон сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчдийн урамшуулал болон урсгал засварын зардлыг 3,208.7 сая төгрөгөөр бууруулж, зарим байгууллагын төсвийг бага хэмжээгээр өөрчлөн 22,918.5 сая төгрөгөөр баталсан байна. Харин бусад хөрөнгийн зардлыг 8,710.3 сая төгрөгөөр бууруулан их засварын зардалд 1,083.3 сая төгрөгийг хянасан байна.

Энэ нь орон нутгийн 2023 оны төсвийн төслийг боловсруулах, хэлэлцэн батлах, хэрэгжүүлэхэд баримтлах чиглэл болон аймгийн 2023 оны төсвийн төсөлд Төрийн аудитын газраас төсвийн зарлагыг бууруулах, төсвийн санхүүжилтийн үр ашгийг дээшлүүлэх санал дүгнэлтэд Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15.1.3-т / *Хууль тогтоомжид зааснаас өөр хэлбэрээр тэтгэмж, шагнал, урамшуулал, дэмжлэг олгох* /, Засгийн газрын 2022 оны 404 дугаар “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай” тогтоолын 1-т / *“Журам батлах тухай” Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн 402 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн*

² 11.2.1. түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Засгийн газраас гаргасан шийдвэрийн биелэлтийг харьяалах нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулах;

11.2.2. харьяалах нутаг дэвсгэрт нь тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон талбайг зориулалтаар ашиглуулах, зөрчил гаргасан тохиолдолд уг зөрчлийг таслан зогсоох арга хэмжээ авах;

11.2.3. хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, нөхөн сэргээлт, уурхайн хаалт болон орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх төлбөрийн талаар хүлээсэн үүргээ тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавих;

11.2.4. түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн өргөдлийг хянах;

11.2.5. харьяалах нутаг дэвсгэрт нь хамаарах түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгох;

11.2.6. түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн гүйцэтгэлийг хянах

Хурлын төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа, тэдгээрийг чадавхжуулах арга хэмжээний зардлын нийтлэг жишиг, зарцуулах, тайлагнах журам"-ын 2.3 дахь заалтын "зардал, урамшууллын" гэснийг, мөн журмын хавсралтын "Тайлбар: Зардлын нийтлэг жишигт төлөөлөгчид олгох урамшууллыг нэмж тооцно." гэснийг тус тус хассугай /, Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолын 1.3³, 1.4⁴-д заасны дагуу аймаг, сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчдийн урамшуулал, төсвийн байгууллагуудын урсгал засвар, тавилга эд хогшлын зардлыг тооцохгүй, нэмэхгүй байх гэж өгсөн санал, чиглэлийг хангаж ажиллаагүй байна.

Орон нутгийн төсвийн төслийг боловсруулахдаа эрх бүхий байгууллагаас өгсөн чиглэл, удирдамж, санал, дүгнэлтийг харгалзан үзээгүй нь хууль тогтоомж зөрчигдөх, төсвийг үр ашиггүй, хэмнэлтгүй зарцуулах үр дагавартай байна. Иймд төсвийн төслийг боловсруулж хүргүүлэхдээ эрх бүхий байгууллагаас өгсөн чиглэл, заавар, санал, дүгнэлтийг харгалзан үзэх шаардлагатай байна.

Сангийн яамны хяналт хийдэггүй дараах зардлуудыг аймаг, сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар баталсан байна. Үүнд:

- Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээлийн эргэн төлөлт 4,300.9 сая төгрөг;
- Аймаг, сумдын орон нутгийн хөгжлийн сангаар хийгдэх төсөл хөтөлбөр 18,554.1 сая төгрөг.

Монгол Улсын Засгийн газрын шийдвэрээр 2023 оны 07 сарын сарын 01-ний өдрөөс төрийн албан хаагчийн үндсэн цалинг нэмсэн, бараа материалын үнийн өсөлт зэргээс шалтгаалан 2023 оны 6 дугаар сард аймаг болон сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тогтоолоор улсын төсвөөс 4,892.6 сая, сумдын орон нутгийн төсвөөс 5,547.6 сая төгрөгийг нэмж, төсвийн эх үүсвэр болон зарлагыг 56,897.8 сая төгрөг болгон тодотгол хийсэн байна. 2023 оны жилийн эцэст төсвийн байгууллагуудын хэвийн үйл ажиллагааг хангах, үүссэн өр төлбөрийг барагдуулах зорилгоор төсвийн шууд захирагчдын батлагдсан төсөв хооронд 549.9 сая төгрөгийн зохицуулалт хийсэн байна.

Б.2. Дундговь аймгийн 2023 оны төсвийн зарлагын төлөвлөгөөг 56,897.8 сая төгрөгөөр баталж, гүйцэтгэлээр 82.0 буюу 46,677.2 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. Төсвийн гүйцэтгэлийн нийт зардлын 61.0 хувийг урсгал зардал, 35.9 хувийг хөрөнгийн зардал, 3.1 хувийг эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээл эзэлсэн байна.

Нийт зардлын гүйцэтгэл 82.0 хувьтай байгаа нь хөрөнгийн зардлын гүйцэтгэл, эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан зээлийн гүйцэтгэлүүд 50.3-71.9 хувьтай байгаатай холбоотой байна. Энэ нь орон нутгийн хөгжлийн сан, хоршоо хөгжүүлэх сангийн ТАХ-ний хэрэгжилт хангалтгүй байгаа нь нөлөөлсөн байна.

Урсгал зардал

Төсөвт байгууллагуудын 2023 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитаар урсгал зардалтай холбоотой нийт 470.7 сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн нь урсгал зардлын гүйцэтгэлийн 1.6 хувийг эзэлж байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой нийт 160.4 сая төгрөгийн зөрчил илэрснээс 94.8 сая төгрөгийн зөрчилд 9 хугацаатай албан шаардлага хүргүүлж, 5.6 сая төгрөгийн

³ төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоод зохион байгуулалтын бүтэц, чиг үүргийг оновчтой тодорхойлж, орон тоо, чиг үүргийн давхардлыг арилгаж, төсөв, зардлыг хэмнэсэн байхаар шинэчлэх, удирдлагын цалин хөлсийг орлого, үр ашигтай нь уялдуулан, үйл ажиллагааны чиглэл, цар хүрээ, түвшин зэргийг харгалзан нэг хэлбэр, нийтлэг жишигээр ангилан тогтоодог зарчимд шилжих, цалин хөлсийг нэмэгдүүлэхгүй, шагнал, урамшуулал олгохгүй байх;

⁴ энэ тогтоол батлагдахаас өмнө Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу зарлагдсанаас бусад автомашин, албан конторын тавилга, албаны болон ажлын дүрэмт хувцас, амралт, алжаал тайлах, фитнесийн тоног төхөөрөмж, хэрэглэлийн худалдан авалтыг зохион байгуулахгүй байх;

зөрчилд 3 төлбөрийн акт тогтоон, 60.0 сая төгрөгийн зөрчилд 1 заалт бүхий зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжих төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэл 68.4 хувьтай байна

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулиар Дундговь аймагт орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаас ОНХС-д 11,875.4 сая төгрөгийн орлогын шилжүүлэг олгохоор баталснаас гүйцэтгэлээр 11,563.4 сая төгрөгийн санхүүжилт олгогдсон байна. Дундговь аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдрийн “Аймгийн 2023 оны төсөв тодотгож батлах тухай” 25 дугаар тогтоолоор аймгийн төсвийн захирагчаас сумдын төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад 6,024.2 сая төгрөгийн Орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогыг олгохоор баталсан байна. Гүйцэтгэлээр сумдад 5,711.8 сая төгрөгийн орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогыг шилжүүлснээс Гурвансайхан суманд 312.4 сая төгрөгийн орлогыг дутуу олгож, тухайн суманд хийгдэх 460.0 сая төгрөгийн өртөгтэй цэвэрлэх байгууламжийн ажил хэрэгжээгүйгээс сумын нийт гүйцэтгэл 15.4 хувьтай байна.

Аймгийн болон сумын ОНХС-гийн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитаар нийт 5,914.8 сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илэрснээс аудитын явцад 7.3 сая төгрөгийн 1 алдааг залруулж, 5,806.7 сая төгрөгийн зөрчилд 46 хугацаатай албан шаардлага хүргүүлж, 1.2 сая төгрөгийн зөрчилд 1 төлбөрийн акт тогтоон, холбогдох арга хэмжээг авч ажилласан байна.

Аудитаар илэрсэн нийт ОНХС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх ТАХ-ны төлөвлөлт, зарцуулалт, хяналттай холбоотой зөрчлийн агуулгад дүн шинжилгээ хийж, зөрчил гарсан учир шалтгаан, үр дагаврыг тооцож, зөрчлийг арилгах чиглэлээр төлөвлөгөө боловсруулж, сангийн хөрөнгийн зарцуулалтад тавих хяналтыг тайлант хугацааны явцад хийж, жилийн эцсийн тайлан гарахаас өмнө хэрэгжилт, үр дүнг тооцож ажиллах талаар Дундговь аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2023 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн аудитаар зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих ТАХ-ний гүйцэтгэл 88.9 хувьтай байна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд нийт 3,491.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 18 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж баталсныг аймгийн ИТХ-ын тогтоолоор 2 удаа өөрчлөлт оруулан, нийт дүнг 1,744.8 сая төгрөгөөр буюу 50.0 хувиар нэмэгдүүлэн 43 төсөл арга хэмжээ болгож баталсан байна.

Тайлант онд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар төсөл арга хэмжээг хийж гүйцэтгүүлэхээр нийт 4,984.1 сая төгрөгийн гэрээ байгуулжээ. Гүйцэтгэлээр тайлант онд 4,431.4 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон нь 88.9 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

“Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн”-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар нийт 818.6 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 83.6 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгуулахаар хугацаатай албан шаардлага хүргүүлж, аймгийн Засаг даргад 735.0 сая төгрөгийн ОНХО-ыг холбогдох хууль, тогтоомж, хөгжлийн бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан төлөвлөж, гэрээний үүргийн биелэлтэд хяналт тавьж ажиллах, хөрөнгө оруулалтаас бий болсон хөрөнгийг санхүүгийн тайланд бүрэн, үнэн зөв тусгах болон хэрэгжүүлсэн хөтөлбөр арга хэмжээний үр дүнг тооцож ажиллах талаар зөвлөмжүүдийг хүргүүлсэн байна.

Хоршоо хөгжүүлэх сангаас олгох зээлийн олголт 50.3 хувьтай байна.

Эргэн төлөгдөх зээлийн төлөвлөгөөг 2,792.5 сая төгрөгөөр баталснаас 50.3 буюу 1,404.9 сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй байна.

Эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан зээл нь 15 сумын хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл бөгөөд зээл олголт 50.3 хувьтай, гүйцэтгэл дутуу байгаа нь Өндөршил, Гурвансайхан, Луус, Эрдэнэдалай сумд зээл олгоогүйтэй холбоотой байна. Мөн батлагдсан 2,792.5 сая төгрөгийн төлөвлөгөөг бүрэн

хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг судлахад, тайлант онд зээлийн эх үүсвэрт нийт 3,276.5 сая төгрөг төвлөрч, төлөвлөгөө бүрэн биелэх боломжтой харагдаж байна. Гэвч сумдаар харахад Дэлгэрцогт, Говь-Угтаал, Баянжаргалан, Дэлгэрхангай сумд батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу ХХС-гаас зээл олгох боломжгүй байна. Энэ нь ХХС-ийн хугацаа хэтрэлтэй зээл буюу сангийн авлагын үлдэгдэл өндөр, авлагыг барагдуулах арга хэмжээ хангалтгүй байгаатай холбоотой байна.

Иймд ХХС-ын 2023 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитаар 10 суманд тайлант онд төлөгдөх үндсэн зээл, зээлийн хүүг төлөөгүй, хугацаа хэтрүүлснээс Хоршоо хөгжүүлэх санд нийт 88.2 сая төгрөгийн хохирол учруулсан зөрчилд холбогдох төлбөрийн акт, албан шаардлагуудыг хүргүүлсэн байна.

Иймд Төсвийн тухай хуулийн 69.1-д /Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр, төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна/ заасны дагуу Санхүүгийн хяналт, аудитын албаар хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл олголт хангалтгүй олгогдсон шалтгааныг тодруулж, эргэлтийн хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах талаар судлуулан, дүгнэлт, санал гаргуулж, арга хэмжээ шаардлагатай байна.

Б.3. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн нэмэлт санхүүжилтийн дансанд орсон орлогыг нэр төрлөөр бүртгэн, зардлын зүйл тус бүрээр эрх нээн зарцуулж, тайлагнажээ.

Тайлант онд нэмэлт санхүүжилтийн дансанд 1,486.7 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлж, 1,355.6 сая төгрөгийг зарцуулан, 131.1 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт буцаан төвлөрүүлсэн байна.

2023 оны нийт хандив, тусламжийн 92.1 хувь буюу 259.2 сая төгрөг нь нийгмийн хариуцлагын хүрээнд олгогдсон, 7.9 хувь буюу 22.2 сая төгрөг нь “Уяхан замбуу тивийн наран” урлагийн нэгдсэн арга хэмжээний орлого байна.

Хандив, тусламжийг аймаг, сумдын Засаг даргын Тамгын газрын нэмэлт санхүүжилтийн дансаар авч байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн 60.2.5-д /*Тухайн орон нутгийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор олгосон дотоод, гадаадын хандив, тусламж, дээд шатны байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлж байгаа олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөс олгох урамшуулал, дэмжлэг*/, 60.2.9-д /*Ашигт малтмалын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлд заасан гэрээний дагуу тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нутгийн захиргааны байгууллагад өгсөн хандив, тусламж*/ заасныг зөрчиж байна. Энэ нь хууль, тогтоомжийн хэрэгжилт хангагдахгүй байх, төсвийг хяналтгүй, зориулалт бусаар зарцуулагдах эрсдэлийг бий болгож байна.

Иймд нийгмийн хариуцлагын хүрээнд олгогдож байгаа хандив тусламжийг Төсвийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.2.5, 60.2.9-д заасны дагуу ОНХС-гийн дансанд хүлээн авч орон нутгийн хөгжлийг дэмжих арга хэмжээнд зарцуулж байх шаардлагатай байна.

В. Хариулт 3: Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ үнэлгээ хийж, өмнөх аудитын зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангалттай гэж үзсэн байна.

В.1. Тайлант онд аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч Монгол Улсын Засгийн газрын зарим чиг үүргийг орон нутагт төлөөлөн 433 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр яамд, сайд нартай гэрээг байгуулсан байна.

Өмнөх онд Засаг даргын Тамгын газрын Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсээс 881 арга хэмжээг 92.9 хувь, яамдын дунджаар 87.7 хувьтай үнэлсэн байхад төсвийн гүйцэтгэл 90.5 хувь зарцуулагдсан байна. Харин тайлант онд Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсээс 433 арга хэмжээг 94.6 хувь, яамдын дунджаар 89.6 хувьтай үнэлсэн байхад төсвийн гүйцэтгэл 82.0 хувь зарцуулагджээ. Арга хэмжээний хэрэгжилтийн үнэлгээ 1.9 хувиар өссөн байхад төсвийн гүйцэтгэл 8.5 хувиар буурсан

байна. ТЕЗ-ийн 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлтийг 95.5 хувийн хэрэгжилттэй тайлагнасан боловч хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийлгээгүй байна.

В.2. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2022 оны нэгтгэсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд хийсэн аудитаар аймгийн Засаг даргад Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт, ерөнхий боловсролын сургуулиудын дотуур байрны халаалтын талбайг шинэчлэн хэмжиж, гэрээнд тавих хяналтыг сайжруулах зөвлөмжүүдийг хүргүүлсэн.

Зөвлөмжийн хүрээнд төлөвлөгөө гарган аймгийн хэмжээний 163 төсөв захирагч нарыг хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллах талаар сургалт зохион байгуулснаар Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой зөрчил өмнөх оноос 55.6 хувиар буурсан байна. Мөн ерөнхий боловсролын сургуулиудын дотуур байрны халаалтын талбайг тухайн байгууллага болон мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хэмжилт хийлгэж гэрээг шинэчлэн байгуулсан байна.

Харин аймгийн Татварын газарт тасарсан татварын орлогыг нэр төрлөөр нь биелүүлэхэд анхаарч, тасарсан шалтгааныг тодруулан дүн шинжилгээ хийх, тайлант оны онцлог, эдийн засгийн нөхцөл байдлын өөрчлөлттэй уялдуулан орлогыг бодитой төлөвлөх, гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах, хүний нөөцийг бүрэн бүрдүүлэх, тогтвортой ажиллах нөхцөлийг хангах зөвлөмжүүдийг хүргүүлснийг хэрэгжүүлсэн байна.

Дүгнэлт

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлт хийж байна. Үүнд:

- 1. Тайлант оны төсвийн саналыг Сангийн яам 1,221.4 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн, 2023 оны 06 дугаар сард тодотгол хийж, 56,897.8 сая төгрөг болгон улсын төсвөөс санхүүжих орлогыг 4,892.6 сая төгрөгөөр, орон нутгийн төсвөөс санхүүжих орлогын төлөвлөгөөг 5,547.6 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлж төлөвлөсөн байна.*
- 2. Татварын болон татварын бус орлого нийт дүнгээр 37.8 хувиар давсан боловч хүүгийн орлого 2,432.4 сая төгрөгөөр тасарсан нь Сангийн яамнаас өндрөөр төлөвлөж өгсөнтэй холбоотой байна. Мөн зарим орлого нэр төрлөөр тасарсан байна.*
- 3. Анхны батлагдсан төсвийг 2023 оны 6 дугаар сард 56,897.8 сая төгрөг болгон тодотгол хийж, жилийн эцэст төсвийн байгууллагуудын хэвийн үйл ажиллагааг хангах, үүссэн өр төлбөрийг барагдуулах зорилгоор төсвийн шууд захирагчдын батлагдсан төсөв хооронд 549.9 сая төгрөгийн төсвийн зохицуулалтыг хийжээ.*
- 4. Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл олголтыг 2,792.5 сая төгрөгөөр баталснаас 50.3 буюу 1,404.9 сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй зээл олголт хангалтгүй байна.*
- 5. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой нийт 160.4 сая төгрөгийн зөрчлөөс 56.9 хувь буюу 91.4 сая төгрөгийн зөрчил нь цахим дэлгүүрээс худалдан авалт хийгээгүй байна.*
- 6. Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудаас нийт 1,486.7 сая төгрөгийн хандивыг аймаг, сумдын Засаг даргын Тамгын газрын нэмэлт санхүүжилтийн дансанд хүлээн авсан нь Төсвийн тухай хуулийг зөрчсөн байна.*
- 7. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсээс 19 гэрээний 433 арга хэмжээний хэрэгжилтэд хяналт, шинжилгээ үнэлгээ хийж 94.6 хувьтай үнэлсэн байна.*
- 8. Өмнөх аудитаар өгөгдсөн зөвлөмжийн хэрэгжилттэй холбоотой аймгийн Засаг дарга болон Татварын хэлтсээс авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ тодорхой үр дүнд хүрсэн байна.*

Аудитын нотлох баримт, аудитын дүгнэлтэд үндэслэн дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг дор дурдсан байгууллага, албан тушаалтанд зөвлөж байна.

Зөвлөмж

Аймгийн Засаг даргад:

1. Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд шаардлагатай сумдад тусгай зөвшөөрөл олгох, зөвшөөрөл бүхий аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагааг хянах, тогтмолжуулах ажлыг зохион байгуулах;
2. Аймгийн Засаг даргаас сумдын Засаг дарга нарт малын тоо толгойн албан татварын хэмжээг бэлчээрийн даацтай уялдуулан тогтоож, орлогыг төлөвлөн, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах талаар нэгдсэн бодлого чиглэл хүргүүлж, үр дүнг тооцож ажиллах;
3. Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээл олголт хангалтгүй олгогдсон шалтгааныг тодруулж, эргэлтийн хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах, түүний гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллах чиглэлийг Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанд хүргүүлэн үр дүнг тооцож ажиллах;
4. Цахим дэлгүүрийн худалдан авалттай холбоотой мэдээллийг төсвийн шууд захирагч нарт таниулах сургалт, сурталчилгааг хийж, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулан ажиллах;
5. Тухайн орон нутгийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор олгосон хандив, тусламжийг Төсвийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.2.5, 60.2.9-т заасны дагуу Орон нутгийн хөгжлийн сангийн дансаар дамжуулан орон нутгийн хөгжлийг дэмжих арга хэмжээнд зарцуулах;

Дээд шатны байгууллагад хүргүүлэх санал

ҮАГ-аар дамжуулан холбогдох яамдад удааширалтай байгаа барилга байгууламжийн ажлыг гэрээний хугацаанд дуусгах саналыг уламжилж байна.

Нөхцөл байдал:

Хадгаламжийн хүүгийн орлогыг 3,240.4 сая төгрөгөөр төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 808.0 сая төгрөгийн биелэлттэй байна. Төлөвлөгөө өндрөөр тасарсан нь Сангийн яамнаас анх батлагдсан 700.0 сая төгрөгийг 2,540.4 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж, Засгийн газарт төлөх урт хугацаат өр төлбөрийг тайлант оны татварын орлогоос бүрдүүлнэ гэж төлөвлөсөн зөрчил илэрсэн.

Энэ нь Сангийн сайдын 2022 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 01/8031 үгээр албан бичгийн Орон нутгийн 2023 оны төсвийн төслийг боловсруулах, хэлэлцэн батлах, хэрэгжүүлэхэд баримтлах чиглэлийн 4-т /хүү, торгуулийн орлогыг нэр төрөл бүрээр бүртгэн, гүйцэтгэлийг төвлөрүүлэгч байгууллага бүрээр гаргах/ заасантай нийцэхгүй байна.

Санал:

Хадгаламжийн хүүгийн орлогыг өмнөх онуудын төлөвлөгөө, гүйцэтгэлд үндэслээгүйгээс орлого тасрах эрсдэлийг бий болгож байгаа тул биелэгдэхүйц бодит тоон мэдээнд үндэслэж, төлөвлөх талаар Сангийн яаманд зөвлөмж хүргүүлэх саналтай байна

Монгол Улс, Дундговь аймаг 48090, Сайнцагаан сүм, Нарлаг
баг, Нутгийн удирдлагын ордон Утас/Факс: 70-59-24-39
E-mail: dundgovi@audit.gov.mn ᠓ᠨ